



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Art. 2. Vtrum voluntarium reperiatur in brutis? id est, Vtrum motus, & operationes brutorum sint voluntariæ, seu spontaneæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

tes liberatem, qui oriuntur voluntate repugnante. Si autem voluntarium accipias pro eo quod dependet à voluntate rationali, vel à libertate voluntatis: sic concedo totum; sed nihil contra definitionem positam. Hoc modo dicuntur illi motus involuntarij, qui displicent voluntati, & contra eius renisum exoriuntur.

D. V. B. I. V. M. II.

Virum voluntarium dicatur ex eo tantum, quod procedat à voluntate vel appetitu vitali, an ex eo quod sit volitum per modum obiecti?

5 **R**espondeo, Vtrumque requiri: procedere enim debet à voluntate seu appetitu vitali; quia est effectus vel operatio eius. Debet etiam esse volitum, ut patet à contrario. Nam nihil est involuntarium, nisi quatenus est contra voluntatem, tanquam obiectum nolitum à voluntate, quæ vel actu est, vel esset, si ignorantia non impediret.

Dices, Ergo ipsi motus voluntatis, ut amor, odium, lætitia, tristitia, non sunt voluntarij; quia non sunt voliti: alioqui per alium motum voluntarium deberent esse voliti, & ille rursus per alium; sicque esset progressio in infinitum.

Respondeo, Istos motus esse maximè voluntarios; utpote intrinsecè tales. Nam sunt ipsæ volitiones manantes à voluntate, eamque informantes, à quibus aliæ operationes dicuntur extrinsecè solum voluntariæ; ut ambulare, loqui, &c. Neque opus est ut alia volitione sint volitæ, sicut illæ quæ extrinsecè dicuntur voluntariæ; quia seipsis implicitè sunt volitæ: qui enim amat, vult amare; qui odit, vult odisse; non alio actu, sed eodem quo amat & odit obiectum.

Actus voluntatis seipsis implicitè sunt voliti.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntarium reperiat in brutis; id est, vtrum motus & operationes brutorum sint voluntaria seu spontanea?

6 **C**onclusio est, Esse imperfectè voluntarios. Ratio est, quia procedunt ex imperfecta cognitione.

Notandum est, nomen *Voluntarij* accipi dupliciter, vel potius tripliciter. Primò, Ut opponitur *Inuito*, sicque idem est quod *Spontaneum*. Ita accipit Aristoteles 3. Ethic. cap. 1. & D. Thomas passim hac quaestione.

Secundò, Pro omni actu vel effectû, qui à voluntate rationali quouis modo dependet; & sic omnes actus & effectus voluntatis, etiam necessarii, dicuntur voluntarij.

Tertiò, Accipitur pro omni actu & effectû qui procedit à voluntate, non tantum secundum substantiam operis, sed etiam secundum proprium modum operandi voluntatis. Nam dupliciter potest aliquis actus à voluntate procedere. Primò, modo naturali, videlicet, tanquam effectus à causa determinata; qui modus est proprius eorum, quæ naturaliter fiunt: sic procedunt actus necessarii. Secundò, modo voluntati proprio; videli-

Dupliciter aliquid procedit à voluntate.

Voluntarij triplex acceptio.

cet liberè, tanquam effectus à causa indeterminata. Sicut enim proprius modus operandi natura, est operari necessariò, seu ex potestate determinata ad effectum; ita proprius modus operandi voluntatis, est operari liberè, seu ex potestate indeterminata ad effectum. Et quia hic modus operandi est proprius voluntati, & inuenitur in omnibus actibus voluntatis, quos cum plena rationis aduertentia habet in hac vita; ideo voluntarium à PP. & DD. sapè ita accipitur, ut idem sit quod liberum, ut opponatur naturali. Quo modo Augustinus lib. de Vera religione cap. 14. ait: *Vsque adeo peccatum est voluntarium malum, ut nisi voluntarium sit, non sit peccatum.*

Nunc, si Primo modo accipiatur voluntarium, non video cur motus & operationes brutorum non debeant censerì absolute voluntarij, id est, spontaneij; cum non minore propensione intrinsecè fiant, neque minus distent ab inuito, quam actiones humana. Vnde Aristoteles 3. Ethic. c. 2. & Damascenus l. 2. c. 24. absolute tribuunt brutis & pueris spontaneum. Neque refert, quòd cognitio ex qua illi motus procedunt, sit imperfecta; quia sufficit ut obiecta sensibilia per eam proponantur appetitui absque errore. Si tamen ipsum nomen *Voluntarij* vrgemus, ut hic videtur facere D. Thomas, sic imperfectè & improprie voluntarij sunt; quia appetitus est imperfecta & improprie dicta voluntas; quod insinuat D. Augustinus lib. 5. de Ciuitate, cap. 9. cum ait: *Iam verò cause voluntaria, aut Dei sunt, aut Angelorum, aut hominum, aut quorumcumque animalium: si tamen appellanda sunt voluntates animalium rationis expertium motus illi, quibus aliquid boni appetunt, vel mali euitant.*

Voluntarij primo modo.

Si verò accipiatur secundo modo, sic motus brutorum non sunt voluntarij, quia non pendent villo modo à voluntate. Amor tamen beatificus, gaudium beatificum, amor quo Deus se diligit, & Spiritum sanctum spirat, & ipsa Spiritus sancti spiratio, hoc modo voluntarij sunt: quia à voluntate cum plena cognitione. Similiter omnes actus nostri boni & mali, iuxta Calvinum lib. 2. Institut. cap. 2. voluntarij sunt; quamvis secundum ipsum, non sint liberi. Denique motus primi voluntatis sic voluntarij sunt, etsi imperfectè ob cognitionem imperfectam.

2. Modo.

Quòd si tertio modo, scilicet omnino proprie nomen *Voluntarij* accipiamus, sic soli actus liberi dicuntur voluntarij; & quod liberè sit, voluntariè dicitur fieri. Quo modo Iacobi 1. dicitur: *Voluntariè enim genuit nos Verbo veritatis.* Et ad Heb. 10. *Voluntariè peccantibus nobis iam relinquuntur hostia pro peccato, &c.* Iuxta hunc modum amor beatificus non erit voluntarius, quamvis ex inclinatione voluntatis, & perfectissima cognitione procedat; quia non procedit à voluntate secundum modum operandi, qui proprius est voluntati; nempe tanquam à causa indeterminata, sed per modum naturæ. Idem dicendum de amore quo Deus se diligit, & quo Spiritum sanctum producit: Etsi enim hic amor quadam ratione perfectissimè sit voluntarius, ut dictum est; tamè secundum aliam rationem voluntarij aliquid ei deest, scilicet, modus ille proprius actibus voluntatis, qui consistit in processu à causa indeterminata. Voluntas enim diuina est determinata ad illù amorem, sicut causæ naturales ad suos effectus.

3. Modo.

Dices,

Dices, Ergo aliquid perfectionis deest illi amor; esse enim perfectè voluntarium, est magna perfectio.

Esse perfectè voluntarium circa summum bonum, non est perfectio simplex.

Respondet, Esse sic perfectè voluntarium respectu summi boni, non est perfectio, sed imperfectio. Magna enim imperfectio est, si voluntas non sit determinata ad amorem summi boni, quod est Deus; ut patet in viatoribus: & magna perfectio est, esse determinatum ad hunc amorem; ut patet in Beatis. Ad alia bona esse indeterminatum, eaque non necessariò amare, est perfectio, vel potiùs est perfectionis signum; nam est signum capacitatis boni infiniti, quod, ne in tota quidem creaturarum collectione, inuenitur.

D V B I V M I

Quis actus propriè dicatur liber?

7 Notandum est Primò, In actibus humanis, ut censentur moraliter boni vel mali, laudabiles vel vituperabiles, meritorij vel demeritorij, non solum considerandum esse, sintne generatim voluntarij seu spontanei; sed multo magis sintne propriè & strictè voluntarij; id est, sintne liberi an necessarij.

Explicandum igitur quis actus dicatur liber.

Notandum secundò, Non solum actum dici liberum; sed etiam ipsam potentiam, & quidem magis propriè & primò. Dicitur autem potentia libera, quæ in operando soluta est ab omni necessitate, ita ut, dum operatur, habeat in sua potestate non operari. Actus dicitur liber, qui ab huiusmodi potentia procedit.

Notandum Tertio, Etsi omnis determinatio, quæ voluntas priùs naturà quàm operetur, determinatur ad actum, repugnare videatur libertati: tamen quadruplex à quibusdam ponitur determinatio in ipsa voluntate, quam putant libertati actus non repugnare, ita ut cum huiusmodi determinatione possit esse meritorius vel demeritorius.

Quadruplex determinatio voluntatis à quibusdam ponitur.

Prima est, Per influxum Dei, ut est causa prima: putant enim primam & summam causam omnes causas creatas, & consequenter voluntatem humanam & Angelicam debere mouere, applicare & determinare ad suos actus. Sed hæc sententia refutata est 1. p. q. 19. art. 8.

Secunda est, Per gratiam efficacem, quæ putant voluntatem humanam in statu nature lapsæ debere determinari ad opera pietatis. De hac dicendum infra tractatu de Gratia.

Tertia est, Per iudicium rationis practicum, aut per imperium intellectus, quo putant voluntatem ita determinari, ut illo stante in intellectu, ipsa non possit non consentire; sicut stante visione beatificâ, voluntas in Beatis non potest non amare. De hoc infra q. 9. a. 1. dub. 6.

Quarta est, Per procliuatam voluntatis ad ista bona sensibilia, quando non habet gratiam efficacem; quam procliuatam putant provenisse ex peccato originali. De hac infra, in Tract. de Gratia.

Omnis determinatio que non est in potestate voluntatis, repugnat libertati.

8 Nunc tantum in genere ostendendum est, omnem veram determinationem, quæ præuenit libertatem voluntatis, seu quæ non sit in potestate voluntatis, repugnare libertati, & efficere ut actus non sit liber. Dico, *Quæ non sit in potestate voluntatis; quia si sit in potestate voluntatis eam habere,*

vel non habere, iam voluntas ad illam determinationem non est determinata, ac proinde est libera. Vnde, talis determinatio non repugnat libertati; ut infra, de Electione dicemus.

Probari potest hæc sententia; Primò, ex Scripturis, Iosue 24. *Optio vobis datur, eligite quod vobis placet.* Similia sæpe locis alijs. Atqui absurdè daretur optio ei, cuius voluntas sit ad alteram partem determinata, vel determinanda per aliam motionem præuenientem, quæ non sit in eius potestate.

Ecclesiastici 15. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta; si volueris mandata seruare, seruantur te, &c.* At, quomodo est in manu consilij sui, qui necessariò sequitur determinationem aliunde immisissam? Item quomodo dicitur, *Si volueris*, cum non potest velle, nisi aliunde determinetur?

Ecclesiastici 31. *Laudatur, qui potuit transgredi, & non transgressus est:* erat ergo iste indeterminatus ad vtrumlibet, & poterat vtrumlibet. Omitto alia loca quibus hæc indifferentia significatur.

Secundò, Probari potest ex Conc. Trid. Sessio-
Trident
ne 6. c. 5. & Canone 4. Vbi Concilium aperte requirit ad liberum consensum, ut voluntas, posita gratiæ præueniente, quæ potest consentire, possit etiam dissentire; ac proinde, ut immediate sit sufficiens ad consensum & dissentium. Quare, ad neutrum determinatur. De quo loco infra Tractatu de Gratia.

Tertio, Ex Patribus, qui multis modis hanc
Patres
indeterminationem indicant. Primò, cum dicunt hominem esse liberi arbitrij, eò quod solutam ab omni necessitate, & in sua potestate sitam à Conditorum vitam acceperit. Secundò, Cum dicunt hominem per voluntatem esse dominum suarum actionum. Hoc enim, *Esse dominum*, significat illum nulli suarum actionum esse adstrictum, & vnamquamque dum elicit, sic elicere, ut possit non elicere. Tertio, Cum dicunt in potestate voluntatis esse eligere & non eligere, & flectere se semper in vtramvis partem. Vbi etiam aperte indicatur indifferentia cum potestate ad vtrumlibet. Quarto, Cum dicunt cuique suæ voluntatis habenas commissas. Testimonia Patrum fusè recitantur ab ijs qui contra hæreticos scribunt; ut à Bellarmino, & alijs.

Quartò, Probari potest ex ipsis nominibus, quibus Patres hanc vim explicant. Latini enim
Ex vi nominis. Apud Latinos.
vocat *Liberum arbitrium, liberam potestatem: Liberum*, scilicet ab omni necessitate, ab omni determinatione & vinculo ad alteram partem contradictionis constringente, scilicet ad velle, aut ad nolle; ad agere, vel non agere. Quod si in eo poneretur aliqua determinatio ad alteram partem, iam non esset liberum, sed seruum arbitrium: quo modo hæretici, ponentes huiusmodi determinationem, illud vocant. *Arbitrium* dicitur, quia est potestas faciendi id quod velis; nam & hoc quoque arbitrium significat: vnde Latini dicunt, *Res ista non est mei arbitrij.* Idem patet Numer. 30. *In arbitrio viri erit ut faciat, vel non faciat.*

Græci Patres vocant hanc vim, τὸ ἀνεξαρτήτως; de quo vide Damascenum lib. 2. c. 25. & Nemesium c. 39. de Homine. Calvinus lib. 2. Institutionum. c. 2. dicit id esse nomen nimis arrogans. Sed quid aliud significauit Apostolus 1. Cor. 7. cum ait, *ἐξουσίαν ἔχει τὸ ἴδιον διαλύματα*, potestatem
Apud Græcos.

statem habens proprie voluntatis. Nā significatur hoc nomine, quod voluntas sit sui potens, (dicitur enim ἀποθεωτικῶς quasi εἰς τὴν ἐξουσίαν) nempe ut se moueat ad suos actus, vel ut se cohibeat tanquam indifferens ad illos, & tamen sufficiens. Ite significatur cum dicitur habere dominium actuum.

Quintò, Probari potest ex DD. Scholasticis, qui communiter ita docent: Henricus Quodlib. 9. qu. 5. Cum voluntas sit libera, & domina suorum actuum, inquit, impossibile est ut ab alio procedat ad actum volendi; hoc enim repugnat voluntati: nam non minus ageretur voluntas, quam appetitus sensitivus. Unde, si Deo agente (nimirum prius naturā) fieret de non volente volens, non esset ille actus liber, nec laudabilis: nam actio libera debet esse in potestate ipsius agentis, ita ut ab alio non moueatur, licet aliquo assistente & cooperante, ut Spiritu sancto, vel per se & immediate, vel per aliqua dona sua, vel utroque modo. Hæc ille. Nihil potest dici clariùs contra illam determinationem.

Scotus in. 1. d. 39. hoc euidenter docet, inter cætera sic scribens: Actus primus (id est, liberum arbitrium habens se per modum actus primi, seu principij sufficienter preparati ad elicendum actum secundum) consideratus in illo instanti, in quo est prior naturaliter actu secundo, id est, solutione, ita ponit illum in esse, tanquam effectum suum contingentem, ut prior naturā possit agere ponere aliud oppositum in esse. Idem in 3. d. 18. loquens de actu meritorio: Voluntas, inquit, in primo instanti, ut prior naturā suo actu, ita contingenter elicit actum, ac si per diem præcessisset actum. Atqui nulla causa prius determinata, contingenter agit: nam causa determinata semper agit quamdiu est determinata. Perspicuū est ergo Scotum velle voluntatem, ut liberè agat, debere esse prius naturā indeterminatam, & nullam præcedere in ipsa determinationem. Idem docet in 2. d. 39. q. 2. & in 4. d. 1. q. 1. ad vltimum.

Marsilius. Marsilius in 2. q. 16. a. 4. De natura agentis liberi est, ut omnibus eodem modo habentibus, possit in opposita. Item, ut possit se determinare ad acceptationem & refectionem. Et infra: Causa determinans voluntatem ad volitionem liberam, non est aliud quam ipsa voluntas per suam libertatem. Vide eundem toto illo articulo.

Occam. Guil. Occam. Quodlib. 1. q. 16. Libertas, est potestas quā possum eundem effectum causare & nō causare, nullā diversitate circa ipsam potentiam factā. Et infra: Omnibus requisitis ad actum volendi positis, potest voluntas actum volendi elicere, & non elicere, sine omni actione intrinseca, solum propter suam libertatem. Idē docet in 1. Sent. d. 38. q. vnica & Gab. d. ead. q. vn. Not. 6.

Vbi aduerte, Hos DD. non sentire voluntatem non esse liberam respectu actus quem elicit, aut in eo instanti in quo agit (ut quidam eis tribuunt:) sed tantum docent, libertatem voluntatis non consistere in eo, quod voluntas eodem instanti quo elicit actum, possit non elicere, ita ut simul stent, elicere & non elicere; aut in eo, quod habeat potentiam ad opposita simul habenda: sed in eo quod possit agere & non agere successiuè, sic ut eo instanti quo agit, habeat potentiam, ut immediate post hoc instans cesset ab agendo, possitque non agere: & dum non agit, possit immediate post hoc instans incipere agere, nulla facta variatione circa aliquid eorum quæ sunt prærequisita ad agendum vel non agendum. Quæ sententia verissima est, loquendo de libertate creaturæ, de qua ipsi agunt: nec repugnat sententiæ aliorum DD. & bene explicat naturam potentie liberæ.

Idem Occam in 2. q. 5. Deus non attingit effectum prius quam causa secunda; nisi quia perfectius & illuminatius & independentius. Quod etiam docet Scotus expressè in 2. d. 37. & Gabriel ibidem, & Caiet. 1. p. q. 14. a. 13. & q. 19. a. 8.

D. Thomas passim docet, voluntatem ideo esse liberam, quia est domina suorum actuum; & quia habet potestatem ad actus oppositos. Quod non potest esse verum, si determinetur ad alteram partem, & illa determinatio non sit in eius potestate. Neque enim erit domina, aut habebit potestatem sui actus ante determinationem; quia sine determinatione non potest agere: neque quando iam erit determinata, quia tunc non poterit non agere. Vide D. Thomā suprā q. 1. a. 1. & infra q. 10. a. 4. vbi expressè dicit, Voluntatem non determinari ad vnum, ita ut necessario ad illud moueatur, sed ita ut motus eius semper sit contingens. Vide eundem infra q. 112. a. 2. q. 113. a. 3. & 5. & in 2. Sentent. d. 24. q. 1. a. 1. ad 1. De Veritate q. 22. a. 6. in Corp. Luculentè mentem suam exprimit de malo q. 6. in Corp. vbi sic ait: Quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate mouetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogereretur, non enim omne necessarium est violentum: sed solum id, cuius principium est extra, violenti autem principium est extra. Deinde post pauca: Hæc autem opinio est hæretica; tollit enim rationem meriti, & demeriti, in humanis actibus; nō enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiā annumeranda inter extraneas Philosophia opinionēs; quia non solum contrariatur fidei, sed subuertit omnia principia Philosophiæ moralis: si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate mouemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & puniō, & laus, & vituperium, circa, quæ moralis Philosophia consistit. Hactenus S. Thomas.

Obserua Lector. Sub hoc ipsum tempus, quo hæc typis Mandantur, venit Bulla ab Urbano VIII. Pontifice Maximo contra Librum, cui titulus Augustinus, Cornelij Iansenij Irenicum Episcopi, cuius primarius scopus erat, ostendere Christi redemptoris gratiam voluntatem necessitare ad consensum, in quo reuocare, ac restituere conatus fuit inter alias Michaelis Bay damnatus Proposiciones, hæc: Quod voluntarie sit, etiam si necessario fiat, liberè tamen sit. Cui malo, inquit Pontifex, in scandalum totius Reip. Christianæ, & Fidei Catholice perniciem vertenti, opportunum remedium adhibere volentes, hæc perpetuò valiturâ Constitutione, Pij, & Gregorij Prædecessorum Constitutiones perpetuò confirmamus, & approbamus, Itaq; conformiter ad doctrinam Angelici Doctoris, & Auctoris nostri, iam à tribus Pontificibus damnata est Propositio: Cum necessitate operandi libertatem consistere.

Idem docet D. Bonauentura in 2. d. 25. q. 2. Bonauent. vbi etiam ostendit actum liberum debere esse deliberatum. At si voluntas aliunde debeat determinari, frustra esset deliberatio. Et d. 37. q. 1. ad vltimum, docet Deum non præuenire voluntatē per suam operationem, nisi excitando per gratiam præuenientem: præter hanc excitationem, nullam esse præuenientem, sed solum cooperationem, quæ non præueniat.

Durandus in 2. d. 24. q. 1. n. 4. Liberum arbitrium non inclinat determinate ad bene vel male operandum, sed indifferenter ad vtrumque. Nam libertas nominat illum proprietatem voluntatis, quam habet respectu eorum, ad quæ non necessitatur. Et quaest. 2. num. 12. Libertas arbitrii est, quæ quis potest in aliquem actum vel eius oppositum, contrarie, vel contradictoriè; & sic libertas excludit omnem necessariam habitudinem.

Gregorius Arim. in 2. d. 35. quaest. 1. art. 3. Ariminen. Deu. D.

Scholastici, Henricus.

Scotus.

Marsilius.

Occam.

D. Thomas

Mense Julio An. 1643.

Ariminen. Deu.

Deus sequitur determinationem voluntatis, non quod determinatio voluntatis sit aliqua entitas distincta à voluntate & actu eius, quæ primo fiat à voluntate (sicut imaginari videtur argumentum.) Nec etiam intelligendum, quod prius naturâ voluntas agat actum illum, quam Deus, propriè loquendo de priori naturâ, quoniam sequeretur quod posset illud agere Deo non cooperante: sed ad hunc sensum dico Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam idèo Deus agit actum illum, quia cum voluntas agit, & non idèo quia Deus agit, voluntas agit. Et idèo magis propriè dicitur coagere voluntati, quàm voluntas dicatur coagere Deo. Omitto alios plurimos recentiores.

10
Probatur
ratione.

Sextò, Probatur ratione vnica. Si voluntas ad actum liberum esset determinata, idem actus esset liber & necessarius; quod implicat: estque damnatum à duobus Pontificibus in hac propositione: *Id quod voluntarie fit, liberè fit, etiamsi necessarium fiat.* Illud autem sequi probatur. Nam non est in potestate voluntatis, vt illam determinationem habeat vel non habeat, vti supponimus (nam actum liberum præuenit.) illa verò determinatione posita, non est in potestate voluntatis actum impedire, hoc autem est actum esse necessarium. Omitto que dicta sunt i. p. q. 19. a. 8.

Ex his colligi potest, duò quaedam propria esse causæ liberæ; nempe indifferentiam seu indeterminationem ad suum actum, & potestatem immediatam ad vtramlibet partem contradictionis.

Definitio
actus li-
beri.

Vnde actus liber duobus modis definitur potest. Primò, sic: *Actus liber est, qui procedit à potentia, quæ in omni instanti priori & temporis & nature sit ad ipsum indeterminationem.* Hanc habet Scotus in 1. d. 39. & in 3. d. 18.

Secundò, sic: *Actus liber est, quem potentia se producit, vt possit omnibus ad illum prerequisites, possit illum non producere.* Hanc falsim ponunt DD.

Differen-
tia inter
actus libe-
ros & ne-
cessarios.

Quæ definitiones faciliùs intelligentur, si explicetur differentia quæ est inter actus liberos & necessarios. Dicuntur autem actus necessarii, seu necessario ab aliqua potentia procedentes, ad quos ipsa potentia prius naturâ est determinata, quam operetur: vt ignis necessario calefacit aquam admotam, quia per calorem est determinatus ad illam actionem, patiente applicato. Oculus necessario videt rem obiectam positam omnibus necessarijs ad visionem, scilicet, lumine, specie & obiecto. Nam tunc per speciem, lumen & obiectum, est determinatus ad illam visionem. Appetitus ferstius apprehenso obiecto delectabili per imaginationem, necessario delectatur, nisi voluntas impediatur, quia per apprehensionem determinatur ad illam delectationem, ita vt nõ possit se cohibere. Denique idèo cernitur in intellectu, vt infra dicemus. Et hæc determinatio, saltem ordine naturæ prior est, quàm ipsa operatio.

Idem dicendū de omnibus alijs potentijs operatiuis quæ sunt in mundo, excepta voluntate, vt rectè docet Scotus in 2. d. 39. q. 2. in fine. Voluntas enim etiam si apprehendat obiectum (vt, bonum esse agere penitentiam, dare eleëmofynam) imò, et si Deus immitat illi bonam inspirationem, & piam affectionem, quæ ad hoc afficiatur, manet tamen indeterminatione ad consensum, quo id absolute velit; ita vt possit omnibus necessarijs ad consensum, possit non consentire. Itaque sola voluntas, vt est prior naturâ suo actu, manet ad illud indeterminatione, estque potestas ex sua indifferenti

potestate illum elicere & non elicere; cum omnis alia potentia operatiua, siue creata siue increata sit determinata prius naturâ quàm operetur; ita vt suam operationem cohibere nequeat.

Sed contrà. Obijcitur Primò, Si talis indeterminatione est de ratione libertatis, ergo Deus non est liber. Patet consequentia; quia eius voluntas non est prius tempore, vel naturâ indeterminatione ad suum velle quàm velit: nam ab æterno voluit quicquid voluit: æterno enim nihil est prius. Rursus; ergo Adam & Angeli in primo instanti suæ creationis nõ potuerunt habere actus liberos; quod expressè est contra D. Augustinū de Genesi ad litterâ varijs locis: & contra communem DD. sententiam. Hoc sequi, Patet; quia voluntas eorum non fuit prius tempore indeterminatione: nam ante primum instans suæ creationis non extabat in rerum naturâ, vt posset esse indeterminatione.

11
Obiectio-
nes contra
indetermi-
nationem
voluntatis
soluuntur.

Respondeo, Non dicimus esse de ratione actus liberi, vt voluntas prius tempore & naturâ sit indeterminatione, quàm operetur; sed vt in omni instanti priori & temporis, & nature, quàm actū eliciat, sit indeterminatione. Quæ quantum differant, nemo non videt. Non enim dicimus debere aliquid instans temporis præcedere actum; sed si detur instans prius, siue temporis, siue nature, in quo voluntas existat, in eo instanti voluntatem debere esse indeterminationem ad suum actū. Secus res habet in omnibus alijs potētij operatiuis, que semper prius naturâ quàm agant, sunt determinata.

Quod ad voluntatem diuinam attinet, ea non est actus aliquis realiter à voluntate diuina elicited, de quali actu nobis hęc sermo; sed est ipsa Dei essentia: vnde non est necessarium in diuina voluntate assignare aliquam naturæ prioritatem, quæ voluntas sit prior suo velle. Potest tamen assignari aliquid instans rationis, habens fundamentum in re ipsa. Nam prius ratione voluntas diuina est indeterminatione, vt velit creaturas esse, quàm ipsas velit; adeò vt in illo priori, sicuti potest eas velle, ita possit nolle.

Quo modo
do in Deo
sit liber.
ita.

Obijcitur Secundò, Dum voluntas vult, est determinata ad velle: sed hæc determinatio non impedit quò minus actus sit liber: ergo libertati non repugnat determinatio.

12

Respondeo Primò, Dum voluntas vult, est quidem determinata ad velle: sed hæc determinatio est in plenissima ipsius potestate, ita vt possit eam habere, vel non habere, prout voluerit. Quò fit, vt voluntas secundum se sit indeterminatione ad hanc determinationem: quod sic patet. Nam hæc determinatio, quæ voluntas determinatur ad velle, nihil aliud est, quàm liber influxus voluntatis in ipsum velle, ad quem influxum voluntas secundum se est indeterminatione; nam potest illum cohibere. Secus est de determinatione præueniente, quæ non est in potestate voluntatis.

Quomo-
do volun-
tas etiam
tunc cum
vult, sit
secundum
se indeter-
minata.

Respondeo Secundò, Etiam si voluntas dum vult, sit determinata ad velle, scilicet per suum liberum influxum; tamen secundum se, seu quatenus est naturâ prior suo velle, semper manet ad illud velle indeterminatione, etiam in eodem instanti, in quo iam vult. Nam potest ex sua indifferenti potestate etiam tunc suspendere suum velle, & elicere nolle. Secus est, si voluntas determinaretur prius naturâ, quàm velit, sic vt posita illa determinatione non possit se flectere ad nolle. Talis enim determinatio repugnat libertati.

Obijcitur

13 Obijcitur Tertiò, Talis erat ratio liberi arbitrij in statu innocentie, vt ei præueniens determinatio repugnaret. Nunc verò quando voluntas adeò est debilitata per peccatum originale, vt nihil possit boni ad pietatem pertinens facere, nisi ad hoc efficaciter determinetur, alia est querenda definitio actus liberi. Confirmatur ex D. Augustino l. de Corrupt. & gratia c. 12.

Respondeo, Liberum arbitrium esse quidem debilitatum; non tamen extinctum. Extinctum autem esset, si id, quod ad eius essentiam olim pertinebat, iam non pertineret. Nam ratio rei semper debet esse eadem. Quare, cum debilitatum sit, rectè sequitur, debere corroborari per vires gratie illi superadditas; sic tamen vt post omnem illam corroboracionem maneat indeterminatum, habeatque in sua potestate sese flectere in vtramuis partem, non minus quàm in statu innocentie.

Neque contrarium sentit D. Augustinus lib. de correptione & gratia c. 12. vbi ait, *Subuentum esse humane voluntatis infirmitati post peccatum Adami, vt indeclinabiliter & inseparabiliter a diuina gratia ageretur.* Sensus enim est, vt ita ageretur, non, vt non possit declinare à recto, sed vt reipsa non declinet; vt patet ex verbis quæ ibidem subiicit; addit enim; *Et idè, quamuis infirma, non deficiat.* Verùm de hoc loco, & similibus in Tractatu de gratia

14 Obijcitur Quarto, Deus est infinita sapientie & potentie: ergo non deest illi modus, quo voluntatem determinet; & tamen ita suauiter inclinet, vt ipsa liberè operetur. Confirmatur; Quia eius determinatio non tollit naturalem facultatè ad contrarium; neque illam aliqua qualitate inficit, ob quam non possit in contrarium ferri.

Respondeo Primò; Hic non queri quid Deus per absolutam potentiam possit; sed quidnam rerum naturis sit consentaneum. Et affirmamus non esse consentaneum nature liberi arbitrij, vt ad suos actus determinetur.

Respondeo Secundò, Per nullam potentiam fieri posse, vt voluntas determinetur ad actum determinatione præueniente, quæ non sit in eius potestate (de quali hie agimus) & tamè liberè operetur: hoc enim implicat. Esse enim liberum, est esse indifferens & indeterminatù; ita vt sicut se potest flectere ad hoc, ita possit ad oppositum. Atqui repugnat, esse indeterminatum, & esse determinatum: sicut etiam repugnat, vt vnus idemque actus sit liber, & necessarius.

Ad Confirmationem, Etsi naturalis facultas tendendi in contrarium maneat; tamen potestas vtendi illà in contrarium, non manet; posità enim determinatione ad vnum, voluntas non potest vti sua facultate, vt tendat in contrarium. Sicut, si Deus de industria voluntatem meam ad amorem Christi necessitaret; maneret quidem facultas naturalis non amandi, & etiam odio habendi; sed non possem tunc eà vtì, propter illam determinationem: vnde tunc non esset libera in illo actu. Neque tunc inficeretur aliqua qualitate, quæ naturalem facultatem ad vnum constringat.

Addè, Si, vt voluntas maneat libera, satis est eam retinere naturalem facultatè tendendi in contrarium; nulla est nobis controuersia cum hæreticis in re ipsa de libertate, sed solum in verbis: nam ipsi facile hæc omnia admittent. Nulla quoque difficultas in intelligendo, quo modo volun-

tas per gratiam liberè agat: facillimè enim quibus intelligit per illam determinationem non tolli naturalem facultatem. Aliæ obiectiones, quæ huc reduci possent, expeditæ sunt, partim r. p. q. 19. partim expediendæ infra suis locis.

D V B I V M I I.

Verùm intellectui conueniat formaliter esse liberum?

Durandus in 2. d. 24. q. 3. n. 15. docet non solum voluntatem, sed etiam intellectum esse potentiam formaliter liberam respectu oppositorum; idque prius & principalius, quàm voluntatem: quod probat duabus rationibus.

Prior est, Illi potentie prius & principalius conuenit libertas, per cuius actum, prius & principalius habemus dominium cæterorum actuum: sed cæterorum actuum dominium habemus prius & principalius per actum intellectus, quàm per actum voluntatis: ergo intellectui prius & principalius conuenit esse liberum, quàm voluntati. Maior per se patet, inquit Durandus. Minorem probat: quia, cum per duos actus habeamus dominium cæterorum; scilicet per notitiam medicorum, & per electionem corundè; notitia est principalior: nam per notitiam habemus in potestate ipsam electionem, & consequenter omnes actus qui electionem sequuntur.

Altera est, Primi actus, qui sunt in nostra potestate, sunt, iudicium conclusiuum rei eligendæ, & electio: atqui iudicium est prius electione: nam electio sequitur iudicium: ergo prius libertas conuenit iudicio quàm electioni.

Sed contrarium omnino tenendum. Vnde

Dico Primò, Intellectum non esse potentiam formaliter liberam; sed id solum voluntati conuenire. Est communis sententia aliorum DD. in 2. d. 24. & 25. & D. Tho. 1. p. q. 83. a. 4. & alibi.

Probatur Primò, Quia intellectus prius naturà quàm intelligat, seu iudicet, est ita determinatus ad intelligendum; vt non possit suum actum cohibere: ergo nõ est formaliter liber. Consequenter patet ex definitione libertatis. Antecedens probatur, quia intellectus prius naturà quàm intelligat, debet esse instructus specie intelligibili; & applicatus ad considerationem obiecti, quæ applicatione posità, necessariò elicit actum intelligendi.

Probatur Secundò, Intellectus nõ semper est in actu intelligendi: ergo debet ab aliquo applicari. Applicatur autè tripliciter, scilicet: vel à voluntate; vel instinctu naturali, posità apprehensione obiecti in vi imaginatiua; vel à Deo per aliquam inspirationem naturalem, aut supernaturalem: atqui nulla ex his applicationibus est in potestate intellectus: ergo neque actus qui necessariò sequitur posità huiusmodi applicatione.

Probatur Tertiò, Si intellectus esset liber, esset liber ad assentire & non assentire eidem veritati; item ad assentire & dissentire eidem veritati: sicut voluntas est libera ad velle & non velle idem bonum; item ad velle & nolle idem bonum. Atqui non est in potestate intellectus eidem veritati assentire & dissentire. Nam illa veritas, vel est euidentis, & sic non potest dissentire; vel est obscura, & sic potest quidem dissentire, sed hoc habet à voluntate; vt patet in rebus fidei, vbi assensus & dissensus intellectus pendet à voluntate: quò fit, vt alterum sit meritorium, alterum demeritorium, quod

D ij quod

Implicat esse determinatù & samem liberè operari.

15 Durandus affirmat.

16 Responsum.

Intellectus tripliciter applicatur ad actum.

quod est signum libertatis in voluntate, non in intellectu. Similiter non est in potestate intellectus assentire & non assentire, seu assensum cohibere: quia proposito obiecto euidente, necessariò assentitur; proposito obscuro, non assentitur, nisi à voluntate moueatur.

Probatur Quartò, Libertas est perfectio simpliciter potentia libera; vnde etiam reperitur in Deo: atqui indeterminatio intellectus non est perfectio, sed magna imperfectio; vnde in Deo non reperitur, cuius intellectus ad omne verum est naturaliter determinatus: ergo indeterminatio intellectus non est libertas, sed defectus; ac proinde intellectus non est formaliter liber.

17 Dico Secundò, Potest tamen intellectus dici liber fundamentaliter; quia in ipso est fundamentum libertatis; idque ratione amplitudinis ipsius. Hoc solum probant rationes Durandi. Docet hoc D. Thomas infra, q. 13. art. 6. & alij passim Doctores.

Intellectus potest dici liber fundamentaliter, non formaliter.

Probatur, Quia ideò voluntas positis omnibus necessarijs ad volendum, potest idè velle & nolle, quia intellectus in eadem re potest considerare aliquam rationem cur illa res possit appeti, & alià cur possit rejci; idque non successiue tantum, sed simul. Pari modo, ideò voluntas potest idem velle & non velle, seu actum suum suspendere; quia intellectus potest simul considerare in obiecto, vel saltem in illo actu volendi, aliquam rationem boni, & aliquem defectum; verbi gratia, illum actum esse laboriosum vel importunum; vel, hinc & nunc non necessarium. Amplitudo itaque intellectus, quã simul potest eandem rem, vel eundem actum sub diuersa ratione proponere voluntati, est radix libertatis, quæ est in voluntate; sicque mediante hac amplitudine habemus omnes actus voluntatis in nostra potestate. Hæc tamen amplitudo intellectus non est libertas formaliter: quia cum hac amplitudine, intellectus potest esse determinatus ab intrinseco ad omnia sua obiecta (vt patet in intellectu diuino) quæ determinatio repugnat libertati. Item hæc amplitudo talis est, vt iudicia vel apprehensiones diuersæ, ratione quarum est libertas in voluntate ad velle & nolle, non insint ei successiue, sed simul; cum tamen velle & nolle non possint simul inesse voluntati.

Aliiter intellectus, aliter voluntas est indeterminata.

Nec obstat, quòd interdum auctores dicant, voluntatem esse potentiam indeterminatam; quia intellectus est potentia indeterminata: aliter enim intellectus, aliter voluntas dicitur indeterminata. Intellectus dicitur indeterminatus, non quòd respectu eiusdem veritatis sit indifferens ad assensum & dissensum; sed quia non est astrictus ad vnum solum obiectum, verum plurima simul possit considerare. Voluntas verò dicitur indeterminata, non propter amplitudinem, qua potest plura simul velle; sed quia respectu eiusdem obiecti est indifferens ad velle & nolle, aut ad velle & non velle.

18 *Responsio ad argumenta Durandi.*

Ex his patet, Primò, solutio rationum Durandi, quatenus contra nostram sententiã intenduntur. Per actum enim intellectus non habemus alios in nostra potestate formaliter, sed radicaliter; scilicet tamquam per fundamentum libertatis, nõ autem tamquam per actum formaliter liberum. Vnde solum sequitur, libertatem prius conuenire intellectui, tamquam causæ & radici, quàm voluntati

tamquam subiecto formaliter libero. Simili modo dici posset libertas prius conuenire essentia, quàm potentijs: quia essentia conditio est causa cur potentia sit libera.

Notandum est, Durandum in hac sententia supponere tria, quæ falsa sunt. Primum, Voluntatem non esse liberam in appetendo vltimo fine, cum tamen sit libera quoad exercitium actus. Secundum est, Iudicium conclusiuum consilij esse actum per se liberum, ante omnem actum liberum voluntatis: quod iam refutatum est. Tertium est, Primum actum liberum voluntatis esse electionem medij non necessarij ad finem. Ex his infer quartum, Libertatem prius conuenire intellectui, quàm voluntati.

Patet Secundò, Quo modo intelligendum sit quod multi DD. dicunt, liberum arbitrium esse facultatem rationis & voluntatis, & vtramque potentiam completi. Hoc enim non ita accipiendum est, quasi libertas sit in vtraque potentia: sed quia vtriusque potentia facultas requiritur; scilicet, amplitudo intellectus, vt fundamentum, indifferencia voluntatis, vt formalis & proprie dicta libertas.

19 *Quo sensu liberum arbitrium dicitur facultas rationis & voluntatis.*

D V B I V M I I I.

Quid sit libertas tum in ipsa potentia, tum in ipsi actibus liberis.

19 *Libertas fundamentalis, quid.*
R Espondeo & dico Primò, Libertas fundamentalis nihil aliud est, quàm ipsa amplitudo intellectus, seu vis intelligendi comparata ad omnia obiecta (sive illa sint res, sive actus) in quibus potest aliquam rationem boni, & aliquam defectus considerare. Vnde non differt ab ipso intellectu, nisi ratione: est enim ipsa vis intelligendi inadæquatè considerata.

Dico Secundò, Libertas formalis nihil aliud est, quàm vis voluntatis, considerata, vt est indeterminata, & tamen proximè sufficiens ad velle & nolle; ad velle & non velle eiusdem rei. Itaque non differt, nisi ratione, ab ipsa voluntate, sed est ipsa voluntas inadæquatè considerata; scilicet respectu obiectorum, & actuum, in quibus consideratur aliqua ratio boni, & aliquis defectus.

Libertas formalis, quid.

Quòd autem ad actus liberos attinet; notandum est, alios vocari elicitos, alios imperatos. Eliciti dicuntur, qui à voluntate eliciuntur, & in ipsa existunt. Imperati, qui ab alijs potentijs eliciuntur voluntatis imperio. Quamquam & in ipsa voluntate esse possint, dum per vnum actum, alium imperat. Nunc

Actus elicitus & imperatus.

Dico Tertio, Libertas in actibus elicitis voluntatis, præter entitatem actus, nihil est aliud, quàm habitudo ad causam indeterminatam, à qua immediatè procedit. Probatur, Quia præter substantiam actus; & illam dependentiam à causa indeterminata, nihil est necessarium, vt actus voluntatis dicatur liberè fieri.

Libertas in actibus elicitis, quid.

Si quæras, quid sit illa habitudo? Respondeo, Esse dependentiam à causa efficiente indeterminata; dependentiam autem, præter rem quæ dicitur dependens, nihil dicit, nisi denominationem extrinsecam à tali causa; vt alibi ostensum est. Quò fit, vt libertas in actibus voluntatis; præter entitatem actus nihil addat, nisi denominationem extrinsecam à causa libera.

Dico

Libertas in actibus imperatis, quid,

Dico Quarto, Actus aliarum potentiarum vocantur liberi denominatione planè extrinseca ab actu libero voluntatis, vnde aliquo modo dependent. Itaq; libertas in his actibus nihil est nisi denominatione extrinseca ab actu libero voluntatis.

Confirmatur; Quia omnes actus aliarum potentiarum respectu principiorum, à quibus immediate procedunt, sunt necessarij: ergo non possunt dici liberi, nisi respectu voluntatis, à qua mediate dependent. Atqui non pendet à voluntate nisi mediante aliquo actu formali, vel interpretatiuo: ergo ratione huius actus dicuntur liberi.

Ex his patet, actum elicitem voluntatis & imperatum eadem omnino libertate liberum esse. Actus enim elicitus est liber seipso; quia ipse per se & immediate pendet à causa libera: vnde etiam dicitur liber intrinsece; quia per suam entitatem sic dependentem est liber. Actus autem imperatus est liber formaliter per actum elicitem voluntatis: quò fit, vt non addat nouum meritum actui interno; vt suo loco dicemus.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntarium possit esse absque omni actu?

22 **C**onclusio est, Id quod directe est voluntarium, non potest esse sine omni actu voluntatis: sed voluntarium indirectè, sine omni actu esse potest.

Aduerte, Non esse difficultatem de voluntario directo. Esse enim directe voluntarium, est esse directe volitum, vel esse actum, quo aliquid directe volitum est. Nihil autem potest esse directe volitum, nisi per aliquem actum positium voluntatis.

Indirectè voluntarium quid, Fit id dupliciter.

Sed difficultas est de voluntario indirectè, quod etiam dicitur voluntarium interpretatiue. Voluntarium indirectè dicitur, quod non est in seipso volitum, sed in alio, ex quo aliquo modo, tamquam ex causa, sequitur: quod dupliciter fieri potest. Primò, Si ex actione directe voluntaria sequatur aliquis euentus præter expressam intentionem; ratione tamen aliquo modo aduertente: vt si non satis circumspectè emittens sagittam, aliquem interficias; occisio erit indirectè voluntaria; quia sequitur ex actione directe voluntaria, cum aliqua rationis aduertentia: (advertebas enim actionem tuam esse periculosa.) Sic qui peccat, indirectè seu interpretatiue vult Dei inimicitia, vitæ æternæ priuationem, & similia. Secundò, Si ex omissione voluntaria alicuius actionis sequatur aliquis euentus, ratione aliquo modo aduertente; vt si omittas succurrere proximo in necessitate, & ille moriatur; mors eius censetur tibi voluntaria.

Aduerte tamen, non omne illud quod sequitur ex actione positua, vel omissione alicuius actionis, censeri voluntarium: sed illud tantum quod tenebaris impedire; vt statim ostendemus.

Prior modus voluntarij indirecti, non poterit esse sine omni actu voluntatis; quia sequitur ex eo quod directe voluntarium est, in quo, tamquã in sua causa, est volitum. De secundo, est difficultas. Et quamuis D. Thomas potissimum loquatur de euentu, qui sequitur ex omissione; tamen explicandum est generatim de ipsa omissione, & de euentu ex omissione, quando fiat voluntarij.

DVBIVM I.

Quando omisio sit voluntaria.

Respondeo, Omisio est voluntaria; Primò, Quando est directe volita; vt si nolis audire Sacrum. Secundò, Quando aliquid voluntariè facimus, quod nobis est causa omissionis; vt si velis ambulare, & idcirco Sacrum omittas. Tertio, Potest omisio actus exterioris vel interioris esse voluntaria, sine omni actu interno vel externo, qui sit causa illius omissionis. Colligitur hoc ex D. Thom. in corpore, & ad 3.

omisio tripliciter voluntaria.

Probat, Quia potes omittere Sacrum absque hoc quod nolis audire Sacrum; aut velis aliquid vnde necessariò sequatur omisio Sacri, tamquam effectus; seu, quod sit tibi causa, cur Sacrum omittas: pari modo potes omittere internos actus; vt actum amoris Dei, odij peccati, absque alio actu interno, qui tibi sit causa omittendi. Datur ergo omisio exterior, & interior voluntaria sine omni actu.

Datur omisio pãra libera.

Ratio à priori est; quia, sicuti voluntas liberè potest velle, scilicet audire Sacrum, & nolle: ita etiam potest suum actum suspendere, vt neq; velit, neque nolit. Et hæc suspensio, (quæ nihil aliud est, quàm omisio actus interni) est omnino libera; ac proinde voluntaria, & consequenter etiam omisio exterior eam consequens, erit voluntaria. Vide infra q. 7. a. 6.

Aduerte tamè, tria requiri vt omisio hoc tertio modo sit voluntaria. Primò, vt id quod omittis, possis facere. Si enim quod omittis, non est in tua potestate præstare, omisio non erit tibi voluntaria, etiãsi esset expressè volita: vt si ob morbum non possis audire Sacrum, vel recitare officium, omisio ista, etiãsi fortè à te sit volita, non tamen tibi censetur voluntaria; quia non pendet à tua voluntate, sicut effectus à causa: sed pendet à morbo: vnde etiãsi esset lata excommunicatio in omittentem, non incurreres illam, quamuis ex malitia illam omissionem velles. Sic, qui omittit soluere eum non possit; omisio illa non est ei voluntaria, neque contra iustitiam, etiãsi ipse ex malitia nollet soluere.

vt hæc omisio sit voluntaria, tria requiruntur.

Secundò, Vt aduertat se posse facere, id quæ vel distinctè, vel saltem in confuso: si enim nullo modo aduertat, omisio non erit voluntaria. Ratio est, quia quidquid actu est voluntariu; debet esse aliquo modo cognitum; alioquin quidquid homo quouis momento non agit, censetur voluntariè omittere: vnde singulis propè momentis haberet innumeras omissiones voluntarias; quod absurdum.

Tertio, Requiritur vt non agat. Hoc enim per se primò est necessarium ad substantia omissionis.

Quidam addunt quartu; scilicet, vt opus quod omittitur, sit præceptum. Verum, etsi præceptum operis sit necessarium, vt omisio sit culpabilis; non tamen vt sit voluntaria. Probat, quia omisio rei nõ præceptæ; potest esse directe voluntaria; vt non ducere vxorem, non ingredi Religionem. Ergo etiam indirectè, nempe tunc quando voluntas ita se gerit, ac si directe vellet omittere; vt cum quis absque hoc quod velit aut nolit, Sacrum non præceptum negligit. Confirmatur; quia sicut voluntas volendo est causa operis: ita non volendo seu suspendendo suum velle; est per se causa omissionis actus externi. Causa enim effectus per se priuatiui, debet esse priuatiua: ergo vt omisio sit voluntaria absque vilo actu, non requiritur vt sit contra præceptum.

24 Non requiritur vt opus quod omittitur sit præceptum.

D iij

Dices